

درس پژوهی؛ چالش‌ها، پیامدها و راهکارها

حجت افتخاری^۱، جابر افتخاری^۲

چکیده

اهمیت به نقش و جایگاه معلم و سعی در ارتقاء توانمندی‌های حرفه‌ای معلم در راستای تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش است. درس پژوهی تلاش خودانگیزه معلم جهت بهسازی تدریس خود و همکارانش است؛ لذا شناسایی موانع و کشف راهکارها و آگاهی از پیامدهای درس پژوهی گامی بلند در توانمندسازی حرفه‌ای معلم است. پژوهش حاضر از منظر هدف؛ کاربردی است و روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی با جامعه‌ای شامل اعضای گروه‌های برگزیده در درس پژوهی شهرستان نیریز که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند؛ صورت پذیرفت. روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل موضوعی و مانن که شامل گام‌های «انجام تحلیل مضمونی، کشف جنبه‌های مضمونی، جداکردن بیانات مضمونی، انجام تغییر و تبدیل‌های لازم و تفاوت قائل شدن بین مضامین اصلی و فرعی» بود. نمونه‌گیری تا زمان رسیدن به اشباع ادامه داشت. پس از مصاحبه با ۱۵ نفر اطلاعات به دست آمده تکراری شد. جهت بررسی صحت داده‌ها در پژوهش حاضر از معیار مقبولیت و تاییدپذیری استفاده شد. نتایج نشان داد برگزاری کارگاه‌ها و ضمن خدمت به موقع و با کیفیت، حمایت و تامین منابع مالی، در اختیار قراردادن نمونه‌های موفق، ایجاد مجله الکترونیکی درس پژوهی فرهنگیان، تقدیر و تشویق درخور همکاران برتر، مشخص کردن محورها و موضوع‌های کارنشده و انتخاب مدیران مدارس که علاقه‌مند و مشوق به کار پژوهشی باشند، تعامل سازنده با همکاران مدارس همجوار می‌تواند چالش‌های پیش رو در جهت انجام با کیفیت درس پژوهی را از پیش‌رو بردارد. همچنین از پیامدهای اجرای درس پژوهی در مدارس می‌توان به جستجو برای یادگیری و مطالعه؛ توانمندسازی حرفه‌ای معلمان و بهسازی تدریس؛ علاقه به انجام کار و یادگیری گروهی و مشارکتی؛ استفاده از روش‌های متنوع در کلاس درس؛ خودشناسی و دگرشناسی حرفه‌ای محیط کار؛ نهادینه شدن روحیه حل مساله و پژوهش و اینکه معلمان ضمن خدمت، به آموزش مستمر خود بپردازند، اشاره کرد.

کلید واژه ها: درس پژوهی، معلم، بهسازی تدریس.

^۱. دانشجوی دکتری برنامه درسی دانشگاه هرمزگان، ایران، نویسنده مسئول، hojjat.eftekhari@gmail.com

^۲. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم تربیت دانشگاه شیراز، ایران.

دریافت: ۹۷/۹/۲۱ پذیرش: ۹۷/۱۰/۱۳

مقدمه

معلمان، اساسی ترین عضو نظام تعلیم و تربیت هستند. اهمیت و جایگاه نقش معلم در فرایند تعلیم و تربیت تا آنجاست که مهرمحمدی در بیان آن معتقد است که «معلم، کارایی و کفایت او، آئینه تمام نمای کفایت و کارایی هر نظام آموزش و پرورش است.» (رئوف، ۱۳۷۹). چنان که هیچ گونه تغییر و تحولی در تربیت، نمی تواند بدون اجازه آموزگار یا در کلاس درس بگذارد و در ذهن و ضمیر دانش آموزان و متریان، ریشه بدواند و ثمر دهد (کورتاجن^۱، ۲۰۰۴). در عین حال، بسیاری از شیوه های آموزشی پذیرفته شده و متأثر از روش های تدریس گذشته و مبتنی بر دیدگاه های سنتی رفتارگرایانه هستند که در اصل تدریس را بیان می کند؛ اما در انتقال اطلاعات به دانش آموزان در حالی که روش های فوق در پرورش دانایی ها و توانایی هایی که دانش - آموزان برای زندگی روزانه خود نیاز دارند، ناموفق بوده است (آقازاده، ۱۳۸۸). بنابراین نیاز به تغییر و دگرگونی در روش های تدریس و گذر از تدریس سنتی به تدریس نوین، ضرورت دارد.

یکی از رویکردهایی موثر که در سالیان اخیر توجه بسیاری از برنامه ریزان آموزشی و درسی را به خود جلب کرده، درس پژوهی است. نظام آموزشی ژاپن این روش را برای توسعه حرفه ای ابداع و فرهنگ سازی کرد و به سرعت در نظام های آموزشی از جمله امریکا، استرالیا، انگلستان و کشورهایمانند ایران گسترش پیدا کرد (سرکار آرانی، ۱۳۹۴).

درس پژوهی مدل ژاپنی پژوهش مشارکتی معلمان در مدرسه و کلاس درس برای بهسازی مستمر آموزش، غنی سازی یادگیری و پرورش حرفه ای معلمان است. این پژوهش، پژوهشی است که بر چرخه یادگیری گروهی، کیفی، مشارکتی و مداوم کارگزاران آموزشی شامل تبیین مساله، طراحی، عمل، بازاندیشی و بازبینی یافته ها، استوار است. در این روش، معلمان در ابتدا مسائل آموزشی مدرسه را از طریق آسیب شناسی بالینی بررسی کرده و سوالات پژوهش در کلاس درس را تبیین نموده، سپس طرحی برای انجام پژوهش مشارکتی در آموزش پیشنهاد می کنند و آنگاه آن را به اجرا گذارده و سپس به ارزیابی و بازبینی فرایند عمل می پردازند. این فرایند، یادگیری از یکدیگر را به صورت مشارکتی سازماندهی می کند و در عمل ظرفیت مدارس را برای گسترش یادگیری سازمانی، تولید و به کارگیری دانش حرفه ای در مدارس و گسترش ظرفیت تغییر خود پایدار را افزایش می دهد. از این طریق مدرسه به سازمان یادگیرنده تبدیل می شود، یعنی مکانی که محل رشد مدیر، معلم، دانش آموز و اولیای آن ها است (سرکار آرانی، ۱۳۸۱).

در تحقیقی که توسط استیگلر و هیبرت با عنوان شکاف آموزشی انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که عامل اصلی موفقیت ژاپنی ها استفاده از روش درس پژوهی در توسعه حرفه ای معلمان است. نتایج استیگلر و هیبرت، نقطه عطفی برای شروع جریان آموزشی وسیعی در امریکا محسوب می شود که بر درس پژوهی استوار است. به سرعت و در طول چهار سال، ۳۳۵ مدرسه

^۱. korthagen

در ۳۲ ایالت آمریکا این روش را اجرا کردند و تمرکز اصلی کنفرانس‌ها و گزارش‌های مجلات و موضوع پایان‌نامه‌های دانشجویی، بر آن قرار گرفت (لوئیس، پری و موراتا، ۲۰۰۶). می‌توان گفت نتایج تحقیق استیگلر و هیبرت به همان سرعتی که جامعه آموزشی آمریکا را به تکاپو انداخت، در سایر کشورها نیز مبدا تحولاتی شد. پس از آمریکا کشورهای چین، هنگ‌کنگ، آلمان، انگلیس، سنگاپور، استرالیا و مالزی نیز به انجام پژوهش‌هایی در این زمینه پرداختند.

استیگلر که برای اولین بار واژه درس پژوهی را به آمریکایی‌ها-شاید به جهانیان- معرفی کرد، بیان می‌کند که نخستین بار یوشیدا او را با درس پژوهی آشنا کرد. پایان‌نامه دکتری یوشیدا، به بررسی گروه‌های درس پژوهی در مدرسه ابتدایی ستا در هیروشیما پرداخته است. وی در کار خود به مدل درس پژوهی اشاره می‌کند (خاکباز، فدایی، و موسی پور، ۱۳۸۷). پس از آن یوشیدا با همکاری فرناندز، یکی از دانشجویان استیگلر به همکاری‌های زیادی در زمینه درس پژوهی پرداختند. کتابی که آنها در سال ۲۰۰۴ منتشر کردند، شاید یکی از برجسته‌ترین‌ها در مورد درس پژوهی باشد.

یافته‌های سرکارآرانی (۲۰۰۴)، نشان می‌دهد که درس پژوهی به گسترش فرهنگ یادگیری در مدارس می‌رساند و محیطی را فراهم می‌سازد تا معلمان «از یکدیگر بیاموزند»، «دانش حرفه‌ای خود را ارتقا دهند»، «در رفتار خود بازاندیشی کنند» و «در تحول مستمر آموزش مشارکت کنند» (سرکارآرانی، ۱۳۸۱).

عرفانی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «اثربخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی» به این نتیجه دست یافتند که کاربرد نظریه‌های یادگیری، فرصت‌های یادگیری و نگرش به کاربرد ارزشیابی در استفاده از وسایل آموزشی، انگیزه‌های کاری و مدیریت کلاس درس در معلمان درس پژوه بیشتر از معلمان عادی است. مصطفی نژاد و همکاران (۱۳۹۵)، تاثیر استفاده از درس پژوهی به عنوان نمونه‌ای از پژوهش مشارکتی در کلاس درس بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی بررسی کرده است. نتایج نشان داده که درس پژوهی الگویی مطلوب در ایجاد انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان است.

حبیب زاده (۱۳۹۳) با روش آزمایشی اثربخشی درس پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان را مطالعه کرده و دریافته است که درس پژوهی موجب تقویت خودکارآمدی تصویری معلمان در عوامل مدیریت کلاس درس، فعال کردن دانش‌آموزان و استفاده از راهبردهای آموزشی می‌شود.

حوریزاد (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی تاثیر درس پژوهی خلاقیت-محور بر توسعه‌ی توانمندی‌های حرفه‌ای معلمان و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش‌آموزان» در مدارس ابتدایی مناطق نوزده‌گانه شهر تهران داده شده است که با استفاده از آزمون خلاقیت در دو مرحله‌ی پیش‌آزمون و پس‌آزمون، امتیازات معلمان و دانش‌آموزان علوم تجربی نسبت به گروه گواه،

افزایش چشمگیری داشته و بین نمرات خلاقیت معلمان و معدل نمرات خلاقیت دانش آموزان کلاس آن ها همبستگی خطی مثبت و معنا داری وجود دارد.

خاکباز، فدایی و موسی پور (۱۳۸۷) در پژوهشی تاثیر درس پژوهی را بر توسعه حرفه ای معلمان ریاضی شهر کرمان به روش کیفی بررسی کرده است. نتایج نشان دهنده موثر بودن درس پژوهی بر رشد حرفه ای معلمان بوده است. معلم ایرانی با ذوق و استعداد سرشار در انجام درس پژوهی با فرصت ها و چالش هایی مواجه است و با درایت و تدبیر در صدد کاویدن راهکارهای اثربخش دست از تلاش بر نمی دارد. این پژوهش تجربه زیسته شده چند معلم درس پژوهی ایرانی را بررسی نموده تا فرصت ها، چالش ها و راهکارهایی که در فرایند پروژه درس پژوهی با آن تقابل داشته اند را شناسایی نماید؛ لذا پرسش های اساسی مطالعه عبارت است از:

- ۱- ادراک معلمان از درس پژوهی چگونه است؟
- ۲- دلایل حضور معلمان در درس پژوهی چیست؟
- ۳- پیامد حضور در پروژه درس پژوهی در عمل چیست؟
- ۴- چالش های انجام درس پژوهی چه بوده است؟
- ۵- راهکارهای انجام مفید و اثربخش درس پژوهی و از پیش رو برداشتن موانع چیست؟

روش پژوهش

با عنایت به موضوع مورد مطالعه، پژوهش حاضر از منظر هدف؛ کاربردی است که با روش پژوهش کیفی از نوع پدیدار شناسی با جامعه ای شامل اعضای گروه های برگزیده در درس پژوهی شهرستان نی ریز که با نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند؛ صورت پذیرفت. روش و ابزار جمع آوری اطلاعات، مصاحبه و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل موضوعی ون مانن که شامل گام های «انجام تحلیل مضمونی، کشف جنبه های مضمونی، جدا کردن بیانات مضمونی، انجام تغییر و تبدیل های لازم و تفاوت قائل شدن بین مضامین اصلی و فرعی» بود. نمونه گیری تا زمان رسیدن به اشباع ادامه داشت. در مطالعات کیفی به تکرار اطلاعات کشف شده و تایید داده های گردآوری شده، اشاره می کند (استرابرت، ۲۰۰۳). پس از مصاحبه با ۱۵ نفر اطلاعات به دست آمده تکراری شد.

جهت بررسی صحت داده ها در پژوهش حاضر از معیار مقبولیت و تاییدپذیری استفاده شد. جهت بالابردن مقبولیت یا اعتبار داده ها از شیوه مصاحبه فردی استفاده شد. حداکثر تنوع در انتخاب اعضای نمونه لحاظ شد و از گروه هایی که در مدارس شهر

و روستا درس پژوهی انجام داده بودند، در نمونه حضور داشتند. ۸۳ درصد از کدهای استخراج شده و مقوله‌های پیشنهادی مورد توافق افراد بود.

تحلیل یافته‌ها

جهت پاسخ به سوال‌های پژوهش داده‌های حاصل از مصاحبه معلمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و مقولات استخراج شد.

۱- ادراک معلمان از درس پژوهی چگونه است؟

مقوله اول: ادراک سطحی

از گفته‌های معلمان این مطلب استنباط شد که اکثر معلمان هنوز درک سطحی از درس پژوهی دارند و آن را به عنوان یک کار پژوهشی قلمداد نمی‌کنند. اهمیت باور، نگرش و درک معلمان در اجرای یک درس پژوهی بر نحوه کارهای آنان تاثیر می‌گذارد؛ پس مهم است که بدانیم معلمان شرکت‌کننده در درس پژوهی این پروژه را چگونه درک کرده و باورش‌شان در این مورد چگونه بوده است. با توجه به گفته‌های آنان کد ادراک سطحی شکل گرفت.

معلم شماره ۱۱: «درک نسبت به درس پژوهی در معلمان متفاوت است؛ برای مثال معلمان باتجربه اصلاً اهمیتی به این طرح نمی‌دهند ولی معلمان جدید ورود با توجه به آگاهی و شناخت نسبی‌ای که از این طرح در دوران تحصیل کسب و به صورت عملی کار کرده‌اند نسبت به این طرح علاقه مند ترند؛ که علت شناخت بهتر طرح و کم مشغله بودن آن‌ها می‌باشد. اطلاعات ما از این طرح برمی‌گردد به شیوه نامه‌های ارسالی آموزشی و پرورش و همچنین مطالعه کتابها و اینترنت و تجربه چند ساله از کار کردن در این طرح و استفاده از تجارب همکاران آگاهتر».

مقوله دوم: فرصتی برای استفاده از تجارب

معلمان علاقه مند به این کار پژوهشی معتقدند که درس پژوهی فرصت مناسب و بکری جهت استفاده از توانایی‌ها و تجارب معلمان باسابقه است. معلمان با سابقه کمتر وقتی را جهت تبادل اطلاعات و انتقال تجارب به همکاران کم سابقه تر اختصاص می‌دهند.

معلم شماره ۴: «درس پژوهی یک فرصت بسیار خوب برای تعامل بهتر همکاران با یکدیگر است و فرصتی است که می‌توان از تجارب مفید همدیگر به ویژه معلمان باسابقه برای حل مسایل و چالش‌های آموزشی استفاده کرد».

مقاله سوم: لذت کار گروهی

معلمان علاقه مندند در کنار هم برای یادگیری تلاش کنند و با هم و به صورت گروهی به سمت روش های یاددهی نوین حرکت کنند و از یادگیری در کنار همکاران لذت ببرند.

معلم شماره ۱: «درس پژوهی یک پروژه تیمی هست که باتلاش چند همکار کنار هم برای اثربخش تر شدن و لذت بخش تر بودن درس برای فراگیران تلاش می شود».

۲- دلایل حضور معلمان در درس پژوهی چیست؟

برای انجام هر کاری انگیزه انجام آن در میزان حضور و نحوه حضور تاثیر دارد. از نظر معلمان دلایل حضور و شرکت معلمان در این پروژه متفاوت می باشد.

مقاله سوم: کسب امتیاز و مزایای احتمالی

از نظر معلمان برخی آموزگاران جهت استفاده از مزایا و امتیازهایی که برای حضور و کسب رتبه در این طرح می باشد شرکت می کنند.

معلم شماره ۱۴: «دلایل حضور معلمان ممکن است متفاوت باشد؛ مثل تلاش برای کسب امتیاز، اجبار مدیر، یا کار گروهی برای یادگیری تدریس بهتر از سایر همکاران».

مقاله چهارم: مواجه شدن با چالش های آموزشی

از جمله دلایلی که معلمان جهت شرکت در درس پژوهی بیان کردند، وجود چالش ها و پیدا کردن راه هایی برای یاد دادن بهتر به دانش آموزان بود.

معلم شماره ۸: «از دلایل حضور معلمان می توان مواجهه شدن با چالش های آموزشی و پیدا کردن راهکار برای این چالش ها و کسب تجربه و یاد گرفتن از انواع روشها و فنون تدریس و چگونگی استفاده از یک ساعت درسی و طرح درس و استفاده از تجربه همکاران دیگر یا اینکه استفاده و بهرمندی از مزایای آن و...».

معلم شماره ۳: «در افراد مختلف متفاوت هست من به شخصه برای یادگیری بهتر یک موضوع و استفاده کردن از تجارب خوب همکارانم این کار رو انجام دادم».

۳- پیامد حضور در پروژه درس پژوهی در عمل چیست؟

این سوال پژوهش در واقع در دل سوال اول و دوم پاسخ داده شده است. صحبت های معلمان گواه بر این بود که درس پژوهی به معلمان در عمل کمک می کند به خود شناسی حرفه ای و دگر شناسی برسند و درهای کلاس خود را به روی همکاران بگشایند، آن ها را به مشاهده فرایند تدریس خود دعوت کنند و پس از تدریس با آن‌ها درباره کلاس درس و روش تدریس خود گفتگو کنند و در تجربه یکدیگر برای بهسازی تدریس سهیم شوند و با هم رشد کرده و در حرفه خود ارتقا یابند.

معلم شماره ۹: «با شرکت در درس پژوهی و استارت کار گروهی خوشبختانه با هر هدفی که هر همکار در گروه قرار گرفته باشد به هر حال یادگیری تدریس بهتر اتفاق می افتد. چون با تقسیم وظایف هر همکار ناخودآگاه مجبور به جستجو و مطالعه برای تدریس مبحث می شود. شاید به شخصه اگر قرار به تدریس کلاس باشم آنچنان پیگیر روش های بهتر و نوین نباشم اما در درس پژوهی این اتفاق می افتد و برای تدریس واقعی در کلاس نیز اتفاقات خوب پیش می آید».

معلم شماره ۱۲: «پیامد آن می توان از دست یابی به راهکارهای مناسب در برابر چالش های آموزشی که در کلاس درس به آن برخورد می کنند نام برد و با یاد گرفتن کار گروهی و مسئولیت پذیری و نظم و برنامه ریزی، مطالعه و تحقیق و به اشتراک گذاشتن راهکارها برای استفاده دیگر همکاران. در کل کمک به ساختن معلم پژوهشگر».

۴- چالش های انجام درس پژوهی چه بوده است؟

مقوله : عوامل انسانی

در انجام پروژه درس پژوهی همکاری اعضای گروه و مدیر مدرسه می تواند بر سرعت و نتیجه حاصل تاثیر بگذارد.

زیر مقوله: سختی هماهنگی کار گروهی

معلم شماره ۸: «هماهنگ کردن اعضای گروه؛ متاسفانه همینطور که انجام کار گروهی در کلاس زحمت زیاد می طلبد انجام درس پژوهی نیز در مرحله تقسیم وظایف و هماهنگی بحث برانگیز است، چون تدریس باید در خارج از وقت کلاسی اتفاق بیافتد هماهنگی و حضور دانش آموزان مسئولیت زیادی دارد. همکارانی که تجربه داشته و پیشکسوت هستند متاسفانه حوصله انجام این کار را ندارند و از تجربیاتشان بی دریغ می مانیم.»

همچنین از جمله عواملی که در بیانات معلمان در این مقوله بود می توان واقف نبودن بعضی از مدیران به اهمیت و جایگاه بر نامه درس پژوهی، نبود یک راهنمای آموزشی صاحب نظر در هر تیم و هماهنگ شدن ناظران و مدیران اشاره کرد.

زیرمقاله: آموزش نامناسب

در صحبت های برخی همکاران از کمبود آموزش و ضمن خدمت پیرامون پژوهش و درس پژوهی و یا برگزاری در زمان نامناسب یا آموزش ناکارآمد توسط افرادی که خود دستی بر آتش نداشته اند.

زیرمقاله: بی انگیزه بودن برخی همکاران

از نظر برخی معلمان جو حاکم بر فضای مدرسه و بی شوق بودن به انجام کارهای گروهی و پژوهشی سدی در انجام و بهتر انجام شدن این دست پژوهش ها می شود.

زیرمقاله: عدم تقدیر مناسب

معلمان معتقدند از گروه های برگزیده تقدیر لازم و شایسته به عمل نمی آید و این موجب دلسردی و عدم حضور آنان در سال ها ی بعد خواهد شد.

معلم شماره ۱: «از چالش ها می توان به عدم اطلاع کافی معلمان در رابطه با این طرح و مزایا و تاثیرات آن، عدم برگذاری کارگاههای آموزشی و ضمن خدمت در این رابطه، بی انگیزگی و بی علاقه بودن همکاران و تجلیل نامناسب از معلمان پژوهنده برتر در پژوهی اشاره کرد».

مقاله: کمبود منابع مختلف

زیرمقاله منابع مالی

در صحبت های بیشتر همکاران هزینه های مالی که در انجام درس پژوهی متقبل می شوند به عنوان چالش هایی که با آن رو به رو هستند، نام می برند.

معلم شماره ۷: «منبع مالی برای حمایت گروه وجود ندارد و بعضا همکاران به همین دلیل از شرکت خودداری می کنند».

معلم شماره ۶: «تقبل نکردن هزینه های مربوط به اجرای طرح درس پژوهی معلمان پژوهنده توسط مدیران اجرایی برنامه».

زیرمقاله زمان

معلمان بر این عقیده اند که زمان خاصی برای انجام درس پژوهی در نظر گرفته نشده است. همچنین فرایندی زمان بر و بسیار وقت گیر است.

معلم شماره ۱۰: «از چالش ها می توان به مقایسه کردن دانش آموزان روستا با شهر، عدم علاقه مندی و همکاری بعضی مدیران و نبود زمان و وقت کافی و مناسب اشاره کرد».

زیرمقاله منابع فیزیکی مدرسه

در صحبت های همکاران اختلاف منابع فیزیکی مدرسه های متفاوت را به عنوان چالشی برای حضور و کار موثر در درس پژوهی ذکر کردند.

معلم شماره ۷: «زیاد بودن طرح ها در دوره ابتدایی و به طبع آن بی ارزش شدن تشویقی ها در این دوره، یکسان نبودن امکانات مدارس و سطح اطلاعات دانش آموزان و مسائل فیزیکی و .. در مدارس».

۵- راهکارهای انجام مفید و اثربخش درس پژوهی و از پیش رو برداشتن موانع چیست؟

معلمان شرکت کننده در درس پژوهی راهکارهای زیر را جهت شرکت حداکثری همکاران و بهبود وضعیت حاضر و استفاده از توانایی و تجارب بیان نمودند:

۱- در ابتدای سال کارگاه ها و ضمن خدمت‌های مفید تدارک دیده شود تا همکاران از روش درس پژوهی آگاه شوند؛ بهتر است که این کارگاه های توسط افراد قوی در این زمینه برگزار شود.

۲- فیلم های درس پژوهی های موفق در سطح استان و کشوری تهیه و شیوه ای در نظر گرفته شود که امکان دسترسی برای بیشتر همکاران مقدور باشد.

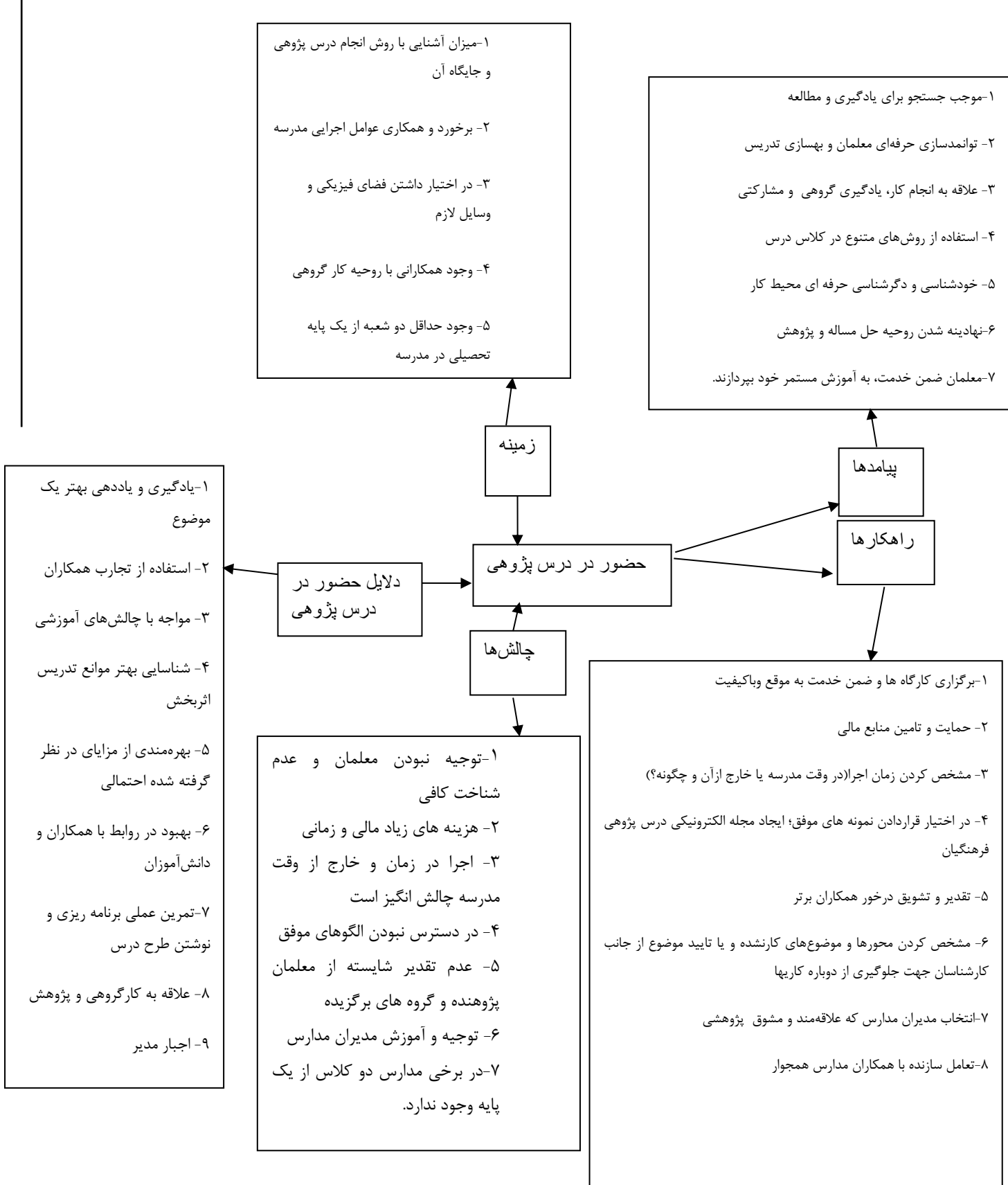
۳- منابع مالی برای حمایت گروه ها در نظر گرفته شود، هزینه های زمانی و مالی گاهی اوقات مانع حضور برخی از معلمان می شود؛ لذا ارائه حمایت و خدمات به گروه‌ها و در نظر گرفتن زمانی خاص می تواند از دغدغه معلمان بکاهد. برخی همکاران از سختی های اجرای درس پژوهی در خارج از زمان مدرسه (مسئولیت حضور دانش آموزان، هماهنگ کردن اعضای گروه و...) و همچنین مشکلات مربوط به اجرا در زمان فعالیت رسمی مدرسه رنجور بودند. یکی از معلمان درس پژوهی بیان داشت: «از مدیران خواسته شود تا در صورت وقت و صلاح دید معلم درس پژوهی در اوقات آزاد مدرسه انجام شود نه خارج از وقت تا از مسئولیت و سختی کار کم شود و تعداد همکار بیشتری راغب شوند».

۴- تقدیر و تشویق مناسب و شایسته از همکاران مجری متناسب با ارزش کار. صرف وقت و هزینه زیاد این انتظار را ایجاد می کند که تقدیری درخور از همکاران به عمل آید اما پس از اتمام کار به سختی های کار حلاوتی بخشیده نمی شود و طعم تلخ بی اهمیتی کام آن ها را ناخوش می کند.

۵- انتخاب مدیران علاقه مند و پژوهشگر موجب تشویق و ترغیب همکاران و فراهم کردن حداکثر همکاری و امکانات موجود می شود. برخی از همکاران از عدم همکاری یا اجبار مدیر صحبت به میان آوردند که خود گواه بر ضرورت فراهم کردن زمینه مساعد توسط می باشد.

۶- تهیه کردن آلبومی از بهترین کارها و اشتراک گذاری به سایرین و حتی استفاده کردن از نتایج و محصول این طرح در آزمونهای برگزار شده مثل فصلی با کتاب و...شکی نیست که در اختیار قراردادن کارهای انجام شده موجب عدم دوباره کاری یا حداقل فراهم کردن زمینه های خلاق تر خواهد شد. در این راستا پیشنهاد همکاران ایجاد مجله الکترونیکی مخصوص درس پژوهی های مدارس می باشد.

درس پژوهی؛ چالش‌ها، پیامدها و راهکارها ...

بحث و نتیجه گیری

پژوهش در کلاس درس بدون شک موجب ارتقاء توانمندی های حرفه‌ای معلم و بهسازی تدریس و شناخت بهتر موانع و مشکلات پیش رو و نحوه و چگونگی برخورد و مقابله با آنها را فراهم می نماید. فرهنگ سازی و نهادینه کردن درس پژوهی در معلمان ایرانی جهت تربیت معلمان پژوهنده و متخصص در کار خود در قرن حاضر اهمیت روزافزون دارد. شناسایی موانع و چالش های پیش رو و ارائه راهکار در باب حضور معلمان در درس پژوهی موجب درک بهتر از این مقوله و گام برداشتن در جهت تحقق سند تحول آموزش و پرورش می شود. درک این مهم از منظر معلمان که در این پژوهش شرکت نموده و تجاربی ارزنده کسب نموده اند به ما در فهم و شناسایی موانع و چالش ها و راهکارها کمک شایان توجهی می کند. با صحبت هایی که با این معلمان فهیم صورت پذیرفت به نظر می رسد حرکت و پیشرفت در شرکت در این پژوهش کلاسی لاک پشتی است و نیاز به تسریع کننده های مختلف دارد. از میان برداشتن موانع از طریق راهکارهای ذیل می تواند گره گشا باشد؛ برگزاری کارگاه ها و ضمن خدمت به موقع و با کیفیت، حمایت و تامین منابع مالی، مشخص کردن زمان اجرا (در وقت مدرسه یا خارج از آن و چگونه؟)، در اختیار قرار دادن نمونه های موفق؛ ایجاد مجله الکترونیکی درس پژوهی فرهنگیان، تقدیر و تشویق درخور همکاران برتر، مشخص کردن محورها و موضوع های کار نشده و یا تایید موضوع از جانب کارشناسان جهت جلوگیری از دوباره کاریها، انتخاب مدیران مدارس که علاقه مند و مشوق به کار پژوهشی باشند، تعامل سازنده با همکاران مدارس همجوار و از میان برداشتن قید و بندهای بخشنامه ای.

همچنین از پیامدهای اجرای درس پژوهی در مدارس می توان به جستجو برای یادگیری و مطالعه؛ توانمندسازی حرفه ای معلمان و بهسازی تدریس؛ علاقه به انجام کار، یادگیری گروهی و مشارکتی؛ استفاده از روش های متنوع در کلاس درس؛ خودشناسی و دگرشناسی حرفه ای محیط کار؛ نهادینه شدن روحیه حل مساله و پژوهش و اینکه معلمان ضمن خدمت، به آموزش مستمر خود بپردازند، اشاره کرد که با نتایج تحقیق های حوریزاد (۱۳۸۹)، حبیب زاده (۱۳۹۳)، خاکباز و همکاران (۱۳۸۷)، مصطفی نژاد و همکاران (۱۳۹۵) و عرفانی و همکاران (۱۳۹۵) همخوان است.

امید است مسئولان فهیم و پژوهش دوست حوزه آموزش و پرورش جهت ارتقا کیفیت تدریس و بهسازی مدرسان و معلمان گامی بلند به اندازه نسل های آینده ایران اسلامی بردارند و آینده ای روشن و درخور استعداد بی نظیر دانش آموزان این مرز و بوم را رقم بزنند

منابع

- آقازاده، محرم (۱۳۸۸). *راهنمای روش‌های نوین تدریس*. تهران: انتشارات آگاه.
- حبیب‌زاده، عباس (۱۳۹۳). اثربخشی درس پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان. *مجله دستاوردهای روانشناختی*، ۲۱، ۱۶۸-۱۴۵
- حوریزاد، بهمن (۱۳۸۹). بررسی تاثیر درس پژوهی خلاقیت محور بر توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای و یادگیری رفتار خلاق معلمان و دانش آموزان، *فصلنامه فرهنگ مشاوره*، ۹(۱)، ۷۵-۹۲
- خاکباز، عظیمه سادات؛ فدایی، محمدرضا و موسی پور، نعمت اله (۱۳۸۷). تاثیر درس پژوهی بر توسعه حرفه‌ای معلمان ریاضی، *فصلنامه تعلیم و تربیت*، شماره ۹۴، ۱۴۶-۱۲۴
- رئوف، علی (۱۳۷۹). *جنبش جهانی برای بهسازی تربیت معلم*، تهران: وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- سرکار آرائی، محمدرضا (۱۳۸۱). *فرهنگ آموزش در ژاپن*، نشر روزگار، تهران.
- سرکار آرائی، محمدرضا (۱۳۹۴). *درس پژوهی: ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری*. تهران: مرآت.
- عرفانی، نصرالله؛ شبیری، سیدمحمد؛ صحابت انور، سعد و مشایخی پور، مصطفی (۱۳۹۵). اثر بخشی دوره‌های آموزش درس پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی، *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۲۱، ۲۳۲-۱۲۲
- مصطفی‌نژاد، چیمین؛ سواره، عثمان؛ خاکزاد، فاروخ و اکبرزاده، زینب (۱۳۹۵). بررسی تاثیر درس پژوهی بر انگیزه تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی شهرستان پیران شهر، *نشریه مدیریت ورزشی*، ۳۰، ۱۶۸-۱۵۱
- Korthagen, F.A.J. (۲۰۰۴). *In search of the essence of a good teacher: towards a more holistic approach in teacher education*. Teaching & teacher education.
 - Lewis, C.C., Perry, R., & Murata, A. (۲۰۰۶). How Should Research Contribute to Instructional Improvement? The Case of Lesson Study. *Educational Researcher*. ۳۵(۳). pp. ۳-۱۴.